

10. Andmekogu, infosüsteem, alamsüsteem ja andmeteenused

Õpikeskkond: Riigi Infosüsteemi Ameti juhendid

Kursus: X-tee turvaserveri administraatori õppematerjal

Raamat: 10. Andmekogu, infosüsteem, alamsüsteem ja andmeteenused

Printija: Jan Raik

Kuupäev: kolmapäev, 26. august 2020, 11.29

Sisukord

10.1. Sissejuhatus

10.2. Andmekogu

10.3. Infosüsteem

10.4. X-tee alamsüsteem

10.5. X-tee alamsüsteemi defineerimine

10.6. X-tee alamsüsteemi defineerimine (jätkub)

10.7. Andmeteenuste arendamine, osutamine ja kasutamine

10.8. Küsimused

10.9. Kokkuvõte

10.1. Sissejuhatus

Käesolevas õppetükis selgitatakse, mis on andmekogu, infosüsteem, X-tee alamsüsteem ja andmeteenused. Selle läbimise järel suudad Sa teha vahet andmekogu ja infosüsteemi vahel ning selgitada, mis on X-tee alamsüsteem. Õppetükis käsitletakse põgusalt ka seda, kuidas asutusel tuleks X-tee alamsüsteemi defineerida. Samuti antakse juhiseid andmeteenuste osutamise ja kasutamise kohta.

Õppetüki läbimiseks kulub Sul 10-15 minutit.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RIIGI INFOSÜSTEEMI AMET

10.2. Andmekogu

Andmekogu on riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum.

Andmekogu asutatakse ja seda kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. Keelatud on asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid.

Andmekogu võib koosneda ka vaid teistes andmekogudes sisalduvatest unikaalsetest andmetest.

Enne andmekogu asutamist, andmekogus kogutavate andmete koosseisu muutmist, andmekogu kasutusele võtmist või andmekogu lõpetamist kooskõlastatakse andmekogu tehniline dokumentatsioon Riigi Infosüsteemi Ameti (RIA), Andmekaitse Inspektsiooni, Statistikaameti, Rahvusarhiivi ja Maa-ametiga.

Kõik andmed ei ole alati avalikud. Sellisel juhul kehtestatakse neile ligipääsu piirangud. Ligipääsu piirangud kehtestatakse näiteks asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabele. Avaliku teabe seaduse § 35 loetleb erisused, mille puhul on kohustus ligipääsu andmetele piirata. Siia kuulub näiteks teave uurimisasutuse tegevuse meetodite ja taktika kohta, kui selle avalikuks tulek võib raskendada süütegude avastamist või soodustada nende toimepanemist. Eraldi on delikaatsete isikuandmete regulatsioon vastavalt isikuandmete kaitse seadusele. Seaduse eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatussele.

Andmekogu loomine toob ka vastutuse. Seadusest tulenevate nõuete rikkumisel (piiratud teabe avalikustamine, ebaõige teabe väljastamine, isikuandmete kaitse turvameetmete eiramine) võib kaasa tuua rahalise trahvi.

10.3. Infosüsteem

Infosüsteem on info, isikute, tehniliste vahendite ja meetodite terviklik süsteem vajaliku, täpse ja operatiivse info kogumiseks, korrastamiseks, analüüsimiseks ja otsustajale õigeaegselt edastamiseks. Infosüsteemis endas ei ole andmeid andmekogu tähenduses.

Andmekogu on juriidiline abstraktsioon mingi avaliku teenuse kontekstis. Andmete töötlemiseks kasutatakse andmekogusid infosüsteemide kaudu. Infosüsteemid on loodud lahendama kasutajate igapäevaseid tööülesandeid. Siin on oluline tagada, et kasutajad ei peaks tööd tehes pidevalt ümber lülituma erinevate infosüsteemide vahel.

Näide infosüsteemist on eesti.ee portaal, mille kaudu saab ennast autentitud isik teha päringuid oma andmete kohta riigi erinevatesse andmekogudesse. Teatud juhtudel on isikul võimalik sama infosüsteemi kaudu enda kohta käivaid andmeid ka muuta. Samas ei salvesta eesti.ee isiku kohta käivaid andmeid oma andmekogus, vaid vahendab neid erinevate andmeteenuste kaudu.

Ühe infosüsteemiga võib olla realiseeritud rohkem kui üks andmekogu. On ka võimalik, et infosüsteemiga ei ole otse seotud ühtegi andmekogu. See võib näiteks võimaldada ligipääsu asutusevälistele andmekogudele.

10.4. X-tee alamsüsteem

X-tee toimub andmete teenuste osutamine ja kasutamine läbi X-tee liitunud asutuse alamsüsteemi.

Alamsüsteem on X-tee liikme X-tee seotud infosüsteem või selle osa.

X-tee alamsüsteemidena registreeritakse keskses X-tee liikme infosüsteemi ja turvaserveri liidestuskohad. Alamsüsteemi peab olema võimalik mingi kindla tervikliku üksusena käsitleda.

X-tee teenuste osutamise ja kasutuse seisukohalt on alamsüsteemid **autonoomsed**. Juurdepääsu õigused X-tee liikme alamsüsteemidele on sõltumatud. Ühele alamsüsteemile antud juurdepääsuõigused ei mõjuta liikme teistele alamsüsteemidele antud juurdepääsuõigusi. Lisaks on alamsüsteemi pakutavad teenused sõltumatud teenustest, mida pakuvad teise liikme alamsüsteemid.

Ühel organisatsioonil võib olla mitu infosüsteemi, mida saab X-tee alamsüsteemidena liidestada. Mitu alamsüsteemi tekib aga näiteks ka siis, kui ühte infosüsteemi teha mitu liidestust (näiteks üks avalikele ja teine juurdepääsupiiranguga andmetele). Näiteks on võimalik omavalitsustele Rahvastikuregistri andmete töötlemiseks teha üks liidestus ning avalikeks päringuteks, nagu elamisõiguse olemasolu, teine. Esimesel juhul on võimalik andmeid muuta, teisel juhul aga vaid andmeid vaadata.

10.5. X-tee alamsüsteemi defineerimine

X-tee alamsüsteemi(d) peab defineerima iga asutus ise. Sealjuures tuleb arvestada asutuse tervikinfosüsteemiga.

X-tee alamsüsteemi(de) defineerimisel tuleks mõelda sellele, kuidas asutus saaks oma teenuseid osutavaid või kasutavaid infosüsteeme kõige paremini käitlemise mõttes dekomponeerida ja seejärel osadeks jagada.

Arvestada tuleks järgmiste aspektidega:

Kas süsteemid toimivad samadel õiguslikel alustel?

Näiteks seaduse või määruse alusel realiseeritud andmekogu ning organisatsiooni personaliarvestus ei tohiks kuuluda samasse alamsüsteemi.

Kas juurdepääs süsteemidele on samal turvatasemel?

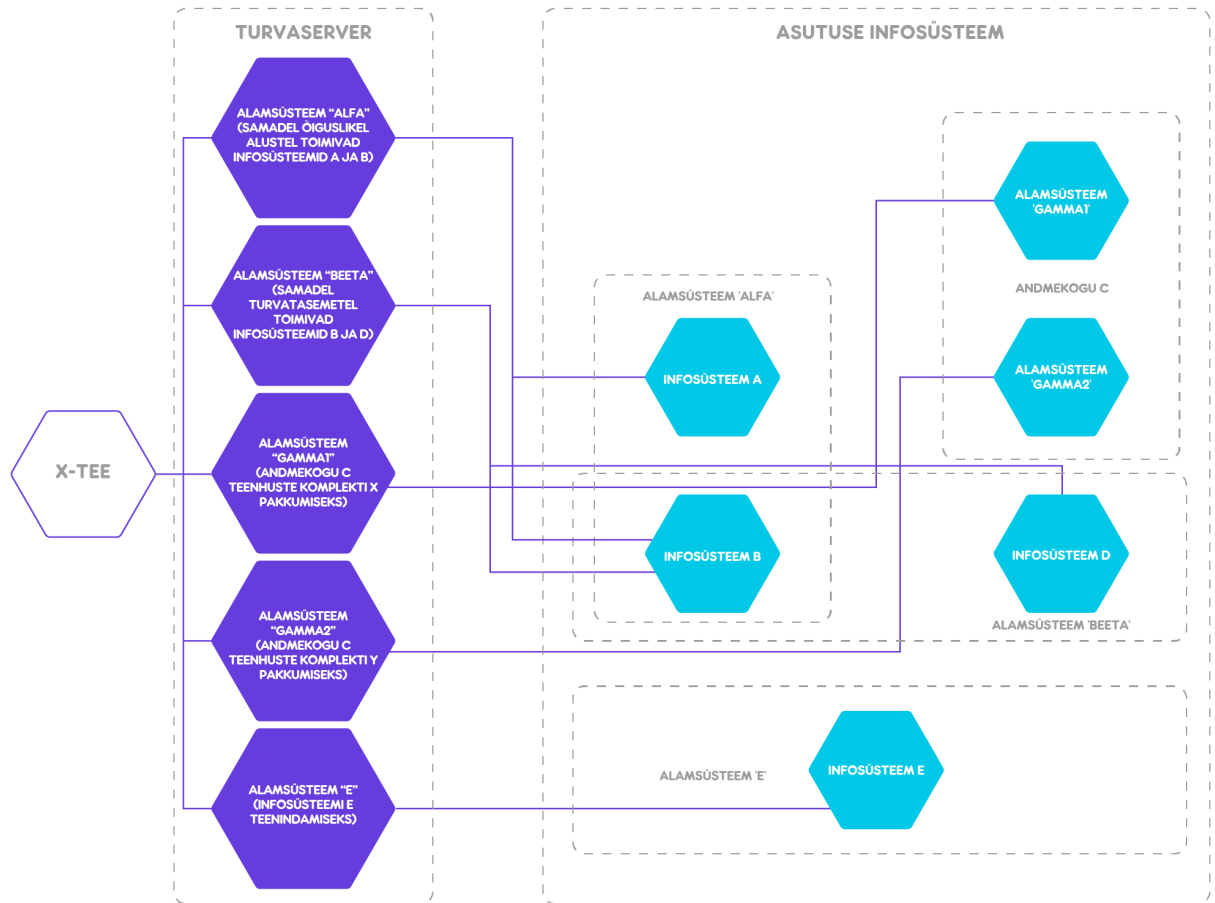
Süsteemidel on erinev salastatuse aste ja erinevad juurdepääsupiirangud. Sarnaselt füüsilistele turvatsoonidele peaksid olema realiseeritud ka piirangud virtuaalsel tasemel.

Kas süsteemid toimivad samadel tehnilistel põhimõtetel (nt on majutatud)?

Süsteemid peaksid olema realiseeritud erinevalt olenevalt sellest, kas neid kasutatakse organisatsiooni sees või väljaspool seda. Tuleks hoiduda liigsete õiguste andmisest välistele osapooltele.

10.6. X-tee alamsüsteemi defineerimine (jätkub)

Alltoodud joonis toob näite võimalustest asutuse infosüsteemi dekomponeerimiseks.

10.7. Andmeteenuste arendamine, osutamine ja kasutamine

Andmevahetus X-teel toimub andmeteenuste kaudu. Andmeteenusteta ei ole võimalik X-teel sõnumeid vahetada.

Andmeteenuste arendamiseks vajalik informatsioon on leitav siit.

Andmeteenuse osutamise ja kasutamise kokkulepete sõlmimine on X-tee liikmete vaheline tegevus, mida RIA reguleerib minimaalselt.

Toodangukeskkonnas soovitab RIA andmeteenuse osutamise ja kasutamise kokkulepete sõlmimisel järgida sellist tegevuste järjekorda:

1. Ärivajaduse analüüs
2. Sobiva olemasoleva andmeteenuse tuvastamine (nt läbirääkimiste käigus)
3. Andmeteenuse puudumise korral selle arendamine ja registreerimine riigi infosüsteemi haldussüsteemis (RIHAs)
4. Läbirääkimised andmeteenuse osutaja ja kasutaja vahel, mille käigus veendutakse muuhulgas andmeteenuse kasutaja X-tee alamsüsteemi piisavas turvasemes
5. Andmeteenuse kasutamise kokkuleppe sõlmimine
6. Andmeteenuse kasutajale vastava teenuse pääsuõiguse andmine andmeteenuse osutaja turvaserveris (vastavalt andmeteenuse kasutamise kokkuleppele)
7. Andmeteenuse osutamine ja kasutamine vastavalt andmeteenuse kasutamise kokkuleppele

Arendus- ja testkeskkonnas RIA andmeteenuste osutamist ja kasutamist ei reguleeri.

10.8. Küsimused

Enne õppetüki kokkuvõtte lugemist otsusta palun, kas alltoodud väited on tõesed või väärad.

- A. Andmekogu ja infosüsteem on sünonüümid.
- B. Seda, kas kasutajal on õigus päringut teostada ja kas päring on korrektselt koostatud, kontrollib infosüsteem, mitte andmekogu.
- C. X-teega liidestatavate alamsüsteemide arv ei ole ilmtingimata võrdne asutuse infosüsteemide arvuga.

Õiged vastused vaata siit (avanevad uues aknas).

10.9. Kokkuvõte

**Andmevahetus X-teel toimub andmeteenuste kaudu.
Andmeteenusteta pole võimalik X-teel sõnumeid vahetada.**

**X-tee teenuste osutamiseks või kasutamiseks peavad X-tee liikmed
infosüsteemi osi deklareerima.**

**Ühe alamsüsteemi pakutud teenused ei sõltu liikme teiste
alamsüsteemide pakutavatest teenustest. Sama kehtib ka
juurdepääsuõiguste kohta.**

**Infosüsteemid, mis toimivad erinevatel õiguslikel alustel, järgivad
erinevaid tehnilisi põhimõtteid või on erineval turvatasemel, ei
tohiks kuuluda samasse alamsüsteemi.**

**RIA reguleerib andmeteenuste osutamist ja kasutamist
minimaalselt.**

